

LEGENDA O PICOKIMA KAO NEMATERIJALNA KULTURNA BAŠTINA

EDITA JANKOVIĆ HAPAVEL □ Galerija Stari grad, Đurđevac

sl.1. Scenski prikaz *Legende o Picokima* izvodi se na otvorenoj pozornici ispred zapadne strane utvrde Stari grad.

Ovogodišnje obilježavanje Međunarodnog dana muzeja, uz preporučenu temu ICOM-a, Međunarodnog savjeta za muzeje i Muzejskoga dokumentacijskog centra kao tradicionalnog inicijatora, koordinatora i davatelja smjernica muzejima za obilježavanje teme, omogućilo je pristup zadanoj temi s različitih aspekata. S obzirom na to da se tema odnosila na nematerijalnu kulturnu baštinu, odnosno na dobra koja su definirana Zakonom o zaštiti i očuvanju kulturnih dobara (NN,69/99), nastojali smo izložbom educirati školsku djecu i odrasle posjetitelje, te skrenuti pozornost na dio onoga što je time obuhvaćeno, a vezano je za razne oblike duhovnog stvaralaštva.

Ovaj put naš se izložbeni projekt temeljio na prikazu fotografija i videozapisa prethodno snimljenih na terenu. Jedan se dio odnosio na prikaz videozapisa tradicijskih obrta (bačvara, kovača, medicara i užara) snimljenih u okolnim selima Đurđevca. Drugi dio bio je fotoprikaz običaja koji ožive svake godine u sklopu kulturno-zabavne i sportske manifestacije *Legenda o Picokima*, kada se uz akciju *Podravina od leta do leta* već dulje od tri desetljeća okupljaju kulturno-umjetnička društva, organizirane skupine mještana pojedinih sela kako bi prezentirali određenu temu u povorci bogatoj folklorom.

Možda je najzanimljiviji dio izložbe, što se vidjelo prema reakciji posjetitelja, osobito najmlađih, bio scenski prikaz *Legende o Picokima*, koji se prezentirao također putem videa prilikom posjeta.

Iako se u prvi mah činilo da je djeci iz Đurđevca sadržaj *Legende* dobro poznat, ispostavilo se da je za neke ta legenda imala nešto drugačiji sadržaj. Uostalom, legende i jesu izmišljeni ili fantazijom obogaćeni određeni povijesni događaji.

Cilj takve koncepcije izložbe bio je da se posjetiteljima daju informacije o svemu što može činiti nematerijalnu kulturnu baštinu, ali i da se u njih, osobito u najmlađih, razvije svijest o potrebi očuvanja te baštine.

Dio nematerijalne kulturne baštine čine pučke predaje, a jedna je od njih upravo spomenuta *Legenda o Picokima*.

Isprva se (od 1968. godine) prikazuje kao pučka igra za koju su, inspirirani dječjom igrom *Napad na Stari grad*, a na inicijativu đurđevačkoga prosvjetnog djelatnika Ante Perokovića, prof. Vlasta Tompak i Martin Mihaldinec napisali scenarij, a Pavle Mihajlović, amater redatelj, režirao spomenutu igru. Opstavši među narodom, priča o napadu na Stari grad postaje legenda. Zbog svoje originalnosti i zanimljivosti spomenuta je scenska igra postala središnja priredba istoimene trodnevne kulturno-zabavne i sportske manifestacije *Legenda o Picokima* koja se tradicionalno održava svake godine, posljednjeg vikenda u lipnju. Na taj način očuvanju tog oblika kulturne baštine pridonose i programi unutar turističkih ponuda, te se uz prezentaciju kulturnih raznolikosti i zanimljivosti podravskog kraja taj spoj kulture i turizma može učiniti obostrano korisnim.

Scenski prikaz *Legende o Picokima* izvodi se na otvorenoj pozornici ispred zapadne strane utvrde Stari grad, uz koji je i vezana svojim sadržajem. Srednjovjekovna utvrda Stari grad smještena je u ravnici, nekad je bila okružena močvarom, a pripada tipu *Wasserburga*. Fortifikacijski je sklop građen u fazama, najvjerojatnije s početkom gradnje u 14. stoljeću. U vrijeme turskih osvajanja, u 16. stoljeću, utvrda je imala osobitu geopolitičku važnost jer se nakon pada Virovitice 1552. godine našla kao najisturenija točka i prva utvrda uz tursku granicu.

Na taj je način branila u pozadini jače utvrde Koprivnicu, Križevce, Ivanić i Varaždin. Povijesni podaci govore kako su Turci više puta pokušali osvojiti utvrdu, ali bezuspješno. Utvrda je danas spomenik kulture I. kategorije.

Upravo je uz to vrijeme vezana pučka predaja koja govori kako su hrabri branitelji grada odvažnošću, ali i lukavstvom, nadmudrili neprijatelja.

Ulama-beg naumio je branitelje utvrde glađu prisili na predaju. Naime, unutar zidina utvrde i bedema uz branitelje grada, bila je i jedna starica čijim je lukavstvom utvrda spašena od Turaka. Naime, u utvrdu je ponestalo hrane. Ostao je samo jedan pijetao, *picok*. Starica se dosjetila kako bi bilo mudro zavarati Turke ispalivši pjetlića iz topa kako bi oni mislili da branitelji grada imaju hrane na pretek. I doista, nakon što su ga ispalili na Turke, Ulama beg i turska vojska, nasamareni, odustaju od opsade misleći kako će "nepotrebno gubiti vrijeme jer ti prokleti kauri imaju hrane i za bacanje".

Nadmudreni Turci odlaze na dalje pohode, a Đurđevčanima ostaje nadimak *Picoki* (u đurđevačkom govoru pijetao se naziva *picok*, *picok*, *pevec*).

Legenda se sve vrijeme od nastanka dopunjavala i scenski usavršavala, što je najvećim dijelom ovisilo o inovacijama redatelja i materijalnim mogućnostima organizatora. Današnju legendu oblikovao je pokojni zagrebački glumac Drago Bahun, koji je režirao pet predstava. Legenda je, s manjim prekidima do danas izvedena 28 puta, a u njoj su uživo ili svojim glasom sudjelovali brojni profesionalni dramski umjetnici kojima su pripale glavne uloge. Sporedne uloge obično su povjeravane lokalnim glumcima amaterima, statistima, među kojima je bilo najviše osnovnoškolaca, srednjoškolaca, pripadnika Hrvatske vojske, kulturno-umjetničkih društava, izviđača i dr. U izvođenju legende sudjeluje 300-400 glumaca i statista, uz tehničko osoblje, konjanike i zapregu. S vremenom se *Legenda* obogaćivala tonskim, svjetlosnim i pirotehničkim efektima prema zamisli redatelja. Za izvođače se iznajmljuju posebni kostimi iz kazališnih kuća, ali se izrađuju i vlastiti, kao i potrebni rekviziti i kulise.

Legenda o Picokima bila je inspiracija mnogim piscima, glazbenicima i likovnim umjetnicima. Na temu legende nastala su brojna likovna djela i ilustrirane slikovnice. Godine 2001. snimljen je CD s jednom od varijanti *Legende* u kojoj se govori originalnim đurđevačkim govorom, a 2004. *Legenda* se mogla pratiti preko Interneta. Taj način korištenja različitih medija u prezentaciji takvih sadržaja pridonosi boljoj turističkoj promidžbi.

S obzirom na navedeno, ta pučka predaja ima sve pretpostavke za uvrštavanje u Registar kulturnih dobara Republike Hrvatske kao nematerijalno kulturno dobro, te se stavlja na Listu preventivno zaštićenih kulturnih dobara (Ministarstvo kulture, Konzervatorski odjel u Zagrebu, Klasa UP/I-612-08/02-01/19, Urbr.532-10-2/02-03-01, Zagreb, 23. lipnja 2003.).

Očuvanje nematerijalne kulturne baštine kontinuirani je proces, u kojemu muzeji imaju važnu ulogu promicatelja i posrednika između onih koji su sudionici "stvaranja" takvih dobara i onih koji su njihovi "korisnici", konzumenti. Vodstva grupa, osobito djece vrtića i osnovnih škola, edukativno su osmišljena kad je riječ o posjetu Galeriji u Starom gradu, i svi u njima sudjeluju. Na kraju najuspješniji u prepričavanju legende i zamjećivanju pojedinih bitnih detalja za nagradu dobivaju suvenir - licitarskog pjetlića *picoka*, ili razglednicu utvrde sa scenskim prikazom *Legende*. Tako će nesvjesno odškrnuti vrata i ući u svijet bogatstva nematerijalne kulturne baštine svoga kraja.

LITERATURA

1. Uz Međunarodni dan muzeja 18. svibnja 2004., katalog izložbe, predgovor: Edita Janković Hapavel// Izdavač: Centar za kulturu, Galerija Stari grad, 2004.

. Rješenje o preventivnoj zaštiti *Legende o Picokima*//Ministarstvo kulture, Uprava za zaštitu kulturne baštine, Konzervatorski odjel u Zagrebu, Klasa. UP/I-612-08/02-01/19, Urbr: 532-10-2/2-03-01, Zagreb, 23. lipnja 2003.

MUZEJSKA PRIČAONICA-IGRAONICA SPOJIMO MILJENKA I DOBRILU

MARIO KLAIĆ □ Muzej grada Kaštela (Dvorac Vitturi), Kaštel Lukšić

sl.1. Naslovnica deplijana s pričom o Miljenku i Dobrili.

U sklopu ovogodišnje teme *Odijelo* Sekcije za muzejsku pedagogiju Hrvatskoga muzejskog društva i u povodu Međunarodnog dana muzeja s temom *Muzeji i nematerijalna baština*, prilagodili smo lokalnu legendu o Miljenku i Dobrili u obliku pričaonice-igraonice za djecu predškolske dobi.

Cilj nam je bio na primjeren način približiti djeci tu romantičnu legendu koja se zbilja u dvorcu Vitturi, sadašnjoj zgradi Muzeja grada Kaštela.

Ideja vodilja bila je da se objedini živa legenda s autentičnim ambijentom, to više što je kaštelu vraćen onodobni izgled kakav je imao oko 1700. godine, kada je bio najreprezentativniji.

Budući da Muzej grada Kaštela još nema stalni muzejski postav, a obnova i restauracija dvorca-kaštela pri samom je kraju, činilo nam se najlogičnijim za ovogodišnji projekt odabrati spoj tih dviju zadanih tema.

Romantična ljubav između Miljenka i Dobrile, djece dviju uglednih i moćnih plemićkih obitelji Vitturi i Rosani, dogodila se u Kaštel Lukšiću u drugoj polovici 17. stoljeća. Ta je mladenačka ljubav bila zabranjena zbog svađe njihovih očeva, koji su se sporili zbog feudalnih prava nad seoskim težacima.